

Щодо цього слід підкреслити: праву в його універсальному розумінні іманентно притаманна комунікативність, тому що вона як життєво-природне укорінена у самій природі людини, остаточно закріплюється у процесі її соціалізації як її особлива соціально-правова ознака. З урахуванням сучасного інтерсуб'єктивістського розуміння сутності права як взаємодії носіїв його ідеї, що ґрунтується на вимозі їх взаємовизнання як рівноцінних суб'єктів, виводиться принципова формула співвіднесення образу права образу людини, яка керується гуманістичним правилом не заподіяти будь-якими своїми діями шкоди тому чи іншому суб'єкту права, від якого вона очікує його відповідного додержання. Тому людина, вже як правова особистість, постає самодостатнім феноменом у цілісності власних прав, свобод та обов'язків. Серед них комунікативність набуває фундаментального значення основного принципу правосвідомості людини як правової особистості, що передбачає усвідомлення і додержання нею своєї відповідальності за особисту участь у процесі державотворення.

У цьому власне й вбачаємо принциповий сенс взаємозв'язку правового виховання та процесу державотворення.

В. О. Захарова, здобувачка при кафедрі філософії
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

ЕКОПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ЙОГО ВИВЧЕННЯ

Тому факту, що «перехідна» правосвідомість і правова культура в нашому суспільстві деформовані, багато в чому завдячує відсутність скоординованої, регульованої державою концепції правового виховання населення в цілому, яка враховувала б як особливості кожної верстви населення — вікові, професійні, побутово-матеріальні тощо, так і специфіку кожного виміру правового виховання, зокрема екоправового.

Викривленою ланкою правосвідомості сучасних українців є їх екоправова свідомість. Нещодавнє минуле України, а на разі й сучасність, засвідчують детермінацію як в її радянському, так і сучасному політикумі екофобної моделі мислення та розвитку соціуму. Наслідком такої парадигмальної обмеженості є його суцільна криза, що виявляється у вигляді як проблеми збереження життя наших співвітчизників, так і збереження природного довкілля як його «колиски». Звідси виринає як нагальне питання розв'язання цієї проблеми як фундаментальної філософсько-правової проблеми буття нашого соціуму.

Якщо правовому вихованню приділялася увага як за радянського часу, так і у добу незалежності України, то до вивчення такого його аспекту, як екоправове виховання, дослідники звернулися лише на початку ХХІ ст. Але, на жаль, вагомих здобутків тут ще небагато й усі вони пов'язані з розробленням сучасної концепції екософії права (С. В. Шефель, Т. І. Бургарт).

Тому, виходячи з того, що будь-яка «здорова» держава завжди піклується про високий рівень культури населення, особливо молодого покоління, який, безперечно, є запорукою подальшого прогресу, нагальною науковою проблемою і практичним завданням соціуму постає не тільки обґрунтування концепції правового виховання, спрямованого на підготовку свідомих суб'єктів розбудови правової державності, а й формування у них адекватної вимогам глобальних викликів екоправової свідомості. Тому особливого значення набуває і завдання обґрунтування методологічних засад такої важливої теоретичної і практичної проблеми для нашого суспільства, якою є екоправове виховання.

Це завдання є одним з тих, що можливо найбільш адекватно розв'язати у інтерсуб'єктивістський спосіб. Йдеться про використання того методологічного знаряддя, яке розроблялося у межах екософського напрямку сучасної філософії, репрезентованого, зокрема, концепціями екологічної етики, екософської антропології, екогносеологічними, екосоціологічними та екополітологічними теоріями. Науковий потенціал, що міститься у них, може дати бажані щодо визначеної мети наслідки, якщо його творчо екстраполювати в контекст концепції екософії права як філософського вчення про гармонізацію відносин людей як правових особистостей та їх соціуму з Природою на основі використання екоправової культури як регулюючого ці відносини чинника.

Принципове значення у цьому сенсі має розроблення теоретичних, організаційних та законодавчих засад екоправового виховання, складовими елементами яких виступають: понятійна характеристика суб'єкта і об'єкта екоправового виховання, визначення його мети, завдань, функцій, принципів, удосконалення системи його законодавчого регулювання.

Значущість вивчення проблем, що пов'язані з організацією екоправового виховання, виявляється у тому, що їх практичне розв'язання дозволить піднести престиж права, виховати повагу до закону в громадян, створити засади громадянської і правової активності в суспільстві, залучити державні інститути і громадські організації до розв'язання проблем правового виховання, сформувані основи екоправової культури українського суспільства, яке в своєму транзитивному стані як ніколи потребує радикальних змін у масовій та індивідуальній правосвідомості громадян.

Визначаючи головні напрями формування методологічної бази вивчення екоправового виховання, варто звернутися до зіставлення можливостей

інтерпретаційного підходу, пропонованого екоософською герменевтикою як особливим модусом сучасної філософської герменевтики, та екоософської рефлексії, здійснюваної в контексті дискурсивно-комунікативної парадигми правового інтерсуб'єктивізму. Йдеться про використання методологічного знаряддя, яке передусім розроблялося останніми десятиріччями в працях К. М. Масра-Абіха та Г. Йонаса, що переосмислив філософську спадщину свого вчителя М. Гайдеггера. Переосмислення їх методології, на нашу думку, дозволить впоратися із завданням дослідження різних елементів правової культури, що характеризують стан правосвідомості репрезентантів усіх прошарків нашого соціуму, специфіку законодавства і юридичної практики, а головне — творчо втілювати екоософські ідеї у правовиховному процесі. Це означає необхідність зміщення акценту в ставленні людини до Природи з позитивістсько-екофобного на екзистенційно-гуманістичний.

Саме обмеження екофобії гуманістичним за своїм сенсом принципом герменевтичної інтерпретації дасть змогу переконатися у тому, що природний світ із самого початку свого існування дає усі підстави витлумачувати його як процес, спрямований на досягнення соціоприродної гармонії. З цього і виводиться спосіб визначення сутності сприйняття людиною свого права і відповідальності. Особливого значення тут набуває основний принцип екологічної правосвідомості людини, який передбачає усвідомлення і додержання нею відповідальності за збереження і відтворення Природи як колиски та годувальниці людства.

Специфіка роз'язання нашої проблеми полягає у тому, аби, здійснюючи інтерсуб'єктивістську рефлексію права, подолати методологічні обмеженості, притаманні іншим підходам до розуміння феноменів правової реальності для її гармонізації в сучасних умовах. Її докорінним моментом є обумовленість тієї рольової взаємодії правосуб'єктів, що ґрунтується на екоософському розумінні переваг соціальної комунікативності як вияву людської природи над егоїстичним початком кожної творчої індивідуальності, який вона здатна свідомо приборкати завдяки гуманістичній опосередкованості екологічної сутності онтологічних засад свого буття. На цих засадах завдяки екоправовому вихованню можна сформувати необхідну людству екоправову культуру.

Цей методологічний підхід дає можливість уявити правовиховну сферу як генезу ідеї екологізованого права, опредмечену через людську діяльність, що втілена у правотворчості і правозастосуванні, де вона матеріалізується, зокрема, у вигляді норм екологічного права. Тут маємо справу з наслідками правового виховання, які дають можливість оцінити ефективність правовиховних зусиль, а також внести у цей процес необхідні корективи. В останньому сенсі йдеться вже про зворотний вплив цих атракторів на можливість змін у системі правового виховання.